

Elżbieta Gajewska-Prorok

Muzeum Narodowe we Wrocławiu
Nr ORCID: 0000-0003-0952-0988

National Museum in Wrocław
ORCID iD: 0000-0003-0952-0988

Witraże w kościele św. Krzysztofa we Wrocławiu – kreacja konserwatorska w dialogu z historią

Stained Glass of the Church of St Christopher in Wrocław. Conservators' Creation in Dialogue with History

Abstrakt

W zbiorach Muzeum Narodowego we Wrocławiu przechowywanych jest sześć kwater witrażowych o wymiarach 60 × 40 cm z 1586 roku. Są to trzy pary witraży herbowych małżeństw wrocławskich patrycjuszów: Georga von Rohn i Jemminy von Reichel, Stenzela von Rohn i Susanny Fetscherin, Georga Köye i Magdaleny Schreiterin. Witraże malowane są czarną farbą konturową i patyną, żółtą lazurą srebrową oraz niebieską i czerwoną przezrystą farbą szklinną. Pochodzą z gotyckiego kościoła św. Krzysztofa we Wrocławiu, dokąd zostały przypuszczalnie przeniesione z kościoła miejskiego św. Elżbiety we Wrocławiu, a w 1884 roku przekazano je do zbiorów wrocławskiego Museum Schlesischer Altertümer (Muzeum Starożytności Śląskich). W latach 2017-2018 wykonane zostały ich kopie, które umieszczono w oszkleniu romboidalnym, w trzech oknach odbudowanego po II wojnie światowej ewangelickiego kościoła św. Krzysztofa, gdzie także odtworzono kamieniarkę z maswerkami, bazując na wzorach z lat 80. XIX stulecia. W dwóch innych oknach kościoła, w roku 2018, umieszczono w oszkleniu gomółkowym czternaście herbów śląskich rodów szlacheckich, wzorowanych na oryginalnych witrażach śląskich i szwajcarskich z XVI i początku XVII wieku. Dwa okna prezbiterium ozdobiono w 2018 roku witrażami figuralnymi z przedstawieniami świętych męczenników katolickich i ewangelickich: księdza Dietricha Bonhöffera i św. Edyty Stein, św. Maksymiliana Kolbe i ks. biskupa Juliusza Bursche. Koncepcja konserwatorska rekonstrukcji okien polegała na umieszczeniu w nich kopii witraży z 1586 roku oraz innych witraży herbowych, inspirowanych witrażami renesansowymi, a także witraży figuralnych w neorenesansowej oprawie architektonicznej. Taka rekonstrukcja oszkleń nawiązuje do funkcjonowania luterkańskiej świątyni w czasach nowożytnych i do elementów jej wyposażenia, m.in. późnorenesansowego ołtarza z końca XVI wieku.

Słowa kluczowe: Wrocław, kościół św. Krzysztofa we Wrocławiu, Muzeum Narodowe we Wrocławiu, witraże herbowe, kopie witraży, geometryczne przeszklenia nowożytne, oszklenia ochronne, rekonstrukcja kamieniarki okiennej, aranżacja konserwatorska

Elżbieta Gajewska-Prorok, absolwentka kierunku konserwatorstwo i muzealnictwo na Wydziale Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Kustosż Działu Szklanej w Muzeum Narodowym we Wrocławiu, wykładowca we wrocławskiej Akademii Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta. Organizatorka wielu wystaw poświęconych historii szklanej i witraży w Muzeum Narodowym we Wrocławiu i innych

Abstract

The collections of the National Museum in Wrocław contain six stained glass panels dated at 1586 and measuring 60 × 40 cm. These are three pairs of the heraldic stained glass artworks dedicated to the patrician married couples from Wrocław: Georg von Rohn and Jemmina von Reichel, Stenzel von Rohn and Susanna Fetscherin, Georg Köye and Magdalena Schreiterin. The glass artworks are painted with black contour paint and patina, yellow silver stain and blue and red, transparent glaze paints. They come from the Gothic Church of St Christopher in Wrocław. They had most probably been moved there from the town Church of St Elizabeth in Wrocław. In 1884, they were bequeathed to the collection of the Wrocław Museum Schlesischer Altertümer (Museum of Silesian Antiquities). In the years 2017-2018, they were copied. Set in diamond-shaped glazing, the copies were installed in three windows of the Lutheran Church of St Christopher rebuilt after World War II. The church window stonework with tracery was also reconstructed, based on patterns from the 1880s. In 2018, fourteen coats of arms of Silesian noble families were placed in two other windows of the church and in crown glass. They were fashioned after original Silesian and Swiss stained glass windows from the 16th and early 17th centuries. Two chancel windows were decorated in 2018 with figurative stained glass depicting holy Catholic and Evangelical martyrs: the Rev. Dietrich Bonhöffer and St Edith Stein, St Maximilian Kolbe and Archbishop Juliusz Bursche. The conservation concept for reconstruction of the windows was to use the copies of the 1586 stained glass artworks and other heraldic glass works inspired by the Renaissance stained glass art, as well as figurative stained glass, in a neo-Renaissance architectural setting. Such a reconstruction of the glazing alludes to the functioning of the Lutheran temple in early modern times and to its equipment, including the late Renaissance altar from the late 16th century.

Keywords: Wrocław, Church of St Christopher in Wrocław, National Museum in Wrocław, heraldic stained glass, stained glass copies, early modern geometric glazing, protective glazing, reconstruction of window stonework, conservation design

Elżbieta Gajewska-Prorok, graduate of the Fine Arts Department, Nicolaus Copernicus University in Toruń, specialisation in historic preservation and museology. Curator of the Glass Department of the National Museum in Wrocław; lecturer at the Eugeniusz Geppert Academy of Fine Arts in Wrocław. She organises numerous exhibitions on the history of glass and stained glass at the National Museum in Wrocław and other museums.

muzeach. Zajmuje się głównie badaniem historii szklarstwa, zagadnieniami artystycznymi w dziedzinie szkła oraz historią sztuki witrażowej na Śląsku (artyści, pracownie, historia kolekcji). Prowadziła także badania nad zagadnieniami z dziedziny złotnictwa (ozdoby złotnicze z tzw. Skarbu Średzkiego). Koordynatorka zakupów kolekcji dzieł sztuki z dotacji Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Kierownik projektu badawczego KBN (1992-1994), członek zespołów projektów badawczych NCN (2013-2017) i NPRH (2019-2023). Koordynatorka programu konserwacji witraży z kolekcji Muzeum Narodowego we Wrocławiu, wyróżnionego I nagrodą Sybilli w 2014 roku. Autorka artykułów i książek poświęconych sztuce witrażu i szkła, m.in. następujących publikacji: E. Gajewska-Prorok, S. Oleszczuk, *Witraże na Śląsku. XIX i pierwsza połowa XX wieku. Glasmalereien in Schlesien. 19. und der erste Hälfte des 20. Jahrhunderts*, Leipzig 2001; E. Gajewska-Prorok, *Mistrzowie światła. Witraże i obrazy malowane pod szkłem. Master of Light. Stained and Painted Glass*, Muzeum Narodowe we Wrocławiu, Wrocław 2014. Członkini Stowarzyszenia Historyków Sztuki, Polskiego Komitetu Narodowego l'Association Internationale pour l'Histoire du Verre, Polskiego Komitetu Narodowego Corpus Vitrearum Polska (od 1998), Stowarzyszenia Miłośników Witraży „Ars Vitrea Polona”. Nr ORCID: 0000-0003-0952-0988

Her main pursuit is the history of glass making, artistic aspects of glass making, and history of stained glass art in Silesia (artists, studios, history of collections). She also did research work on issues of goldsmithing (gold ornaments from the so-called Środa Śląska Treasury). Coordinator of purchases of art collections from funds donated by the Ministry of Culture and National Heritage. Head of a research project of the State Committee for Scientific Research (1992-1994), member of research teams of the National Science Centre (2013-2017), and the National Humanities Development Programme (2019-2023). Coordinator of a conservation programme of the stained glass from the collection of the National Museum in Wrocław; awarded the 1st Sybilla Prize in 2014. Author of articles and books on the art of stained glass and glass making, among them: E. Gajewska-Prorok, S. Oleszczuk, *Witraże na Śląsku. XIX i pierwsza połowa XX wieku. Glasmalereien in Schlesien. 19. und der erste Hälfte des 20. Jahrhunderts*, Leipzig 2001; E. Gajewska-Prorok, *Mistrzowie światła. Witraże i obrazy malowane pod szkłem. Master of Light. Stained and Painted Glass*, National Museum in Wrocław, Wrocław 2014. Membership in organisations: Association of Art Historians, Polish National Committee of l'Association Internationale pour l'Histoire du Verre, Polish National Committee of Corpus Vitrearum Polska (since 1998), Association of Stained Glass Enthusiasts Ars Vitrea Polona. ORCID ID: 0000-0003-0952-0988